

PHÂN TÍCH NGHỆ THUẬT TRÀO PHÚNG TRONG ĐOẠN TRÍCH “HẠNH PHÚC CỦA MỘT TANG GIA” (TRÍCH SỐ ĐỎ) – VŨ TRỌNG PHỤNG

1. Phân tích nghệ thuật trào phúng trong đoạn trích “Hạnh phúc của một tang gia” (trích Số đỏ) của Vũ Trọng Phụng

Là một nhà văn xuất sắc của nền văn học hiện thực phê phán, Vũ Trọng Phụng không chỉ là Ông vua phóng sự đất Bắc mà còn là một cây bút trào phúng đặc sắc nhất. Mỗi chương trong tác phẩm là một màn hài kịch. Chương XV Hạnh phúc một tang gia là màn hài kịch tiêu biểu.

Hiệu quả trào phúng của đoạn trích Hạnh phúc một tang gia tạo lên bởi sự phát huy hiệu quả của hàng loạt các yếu tố trào phúng: mâu thuẫn trào phúng, những chân dung trào phúng. Những lời văn, giọng điệu trào phúng. Không có chi tiết nào không hướng tới mục đích bóc trần những sự lố lỉnh trong tang gia tràn trề hạnh phúc này.

Vũ Trọng Phụng đã phát hiện ra mâu thuẫn trào phúng trong "Hạnh phúc của một tang gia", trước hết chúng ta thấy ở cái tên của nó "Hạnh phúc của một tang gia", tang gia là điều đau buồn, mất mát, sao có thể gọi là hạnh phúc, tang gia là nỗi đau đớn mất người thân nhưng khi chúng ta nhìn vào tác phẩm này chúng ta chỉ thấy dâng trào niềm vui, niềm hạnh phúc khi cụ cố tổ mất. Tang gia và hạnh phúc là hai căn từ ngữ đối nhau. Theo quy luật tâm lí thông thường hẳn tang gia phải bao trùm cái không khí khổ đau, sầu thương nào nề bởi mỗi khi một ngọn nến đời tắt đi là để lại bao vết thương cho người sống. Vậy mà trong tang gia của một gia đình được xem là danh giá nhất Hà thành, trước cái chết của một người Ông, người cha (cụ tổ) chẳng đứa con cháu nào của cụ sầu não, tiếc thương cả. Trái lại, cái chết ấy như đã đem đến một nguồn hạnh phúc to lớn không nên nổi cứ tuôn ra, trào ra.

Tang gia mà hạnh phúc. Đó là chuyện là đời nhưng lại có thật. Vì sao cái chết của cụ tổ lại là hạnh phúc của cái tang gia đại bất hiếu này? Ấy là vì cụ tổ có một gia tài kếp xù. Bao ngày lũ con cháu hau háu trông đợi phần mình. Cụ cố Hồng chưa có dịp tỏ ra sự rộng rãi và biết điều của mình đối với bầy con trai, con gái, dâu, rể... Họ từng muốn giết chết cụ bằng bài thuốc Thánh nhưng cụ vẫn chưa chịu chết. Bây giờ mơ ước trở thành sự thực lẽ nào họ không vui. Cũng như Vũ Trọng Phụng nhận xét: Tang gia ấy ai ai cũng vui vẻ cả hoặc cái chết ấy làm cho nhiều người sung sướng lắm.

Nghệ thuật trào phúng được Vũ Trọng Phụng khắc họa không chỉ thể hiện ở tâm trạng mong cụ tổ chóng chết hay ở không khí chuẩn bị tang lễ mà còn thể hiện rõ nét ở hình thức tổ chức đám tang. Có thể nói âm điệu bi thương lẽ ra phải có ở một đám tang đã thay thế bằng âm điệu náo nức phấn khởi. Nhà văn đã nêu lên một giả định có ý châm biếm chua chát: Thật là một đám ma to tát có thể làm cho người chết nằm trong quan tài cũng phải mỉm cười sung sướng, nếu không gật gù cái đầu. Quả là ở thời buổi nhố nhăng này người ta đã quen sống trong sự lừa dối, rất thích lừa dối và thật sự hài lòng khi bị lừa dối. Mâu thuẫn trào phúng trong đoạn trích "Hạnh phúc của một tang gia" được Vũ Trọng Phụng tô đậm thêm bởi một chi tiết đặc sắc khác. Đó là sau cái chết của cụ cố tổ mọi người không quan tâm, bàn bạc đến việc lo cái xác chết sẽ chôn như thế nào nhưng chỉ mảy may đến việc của cô Tuyết cùng nhân tình của cô thì nhiều, bàn tán xôn xao về vấn đề ấy, đám tang vì thế cũng bị trì hoãn. Người ta còn bận thu xếp cho êm ả chuyện cô tiểu thư hư hỏng, còn bận bịt tiếng xấu xa có thể làm tổn hại đến danh giá tang gia. Trong khi quan tâm tô đậm

mâu thuẫn trào phúng, Vũ Trọng Phụng còn một cách đồng thời vẽ lên nhiều bức chân dung trào phúng đặc sắc.

Đầu tiên, khi đọc tác phẩm chúng ta sẽ thấy cụ cố Hồng luôn nói với câu nói cửa miệng "biết rồi, khổ lắm, nói mãi". Cụ luôn luôn giả vờ, diễn trò già yếu ở nhà, giờ cụ đã được ra mắt trước đám đông. Cụ cố Hồng đã nhắm nghiền mắt lại mơ màng đến lúc cụ mặt đỏ xò gai, lụ khụ chống gậy, vừa ho khạc vừa khóc mếu để cho thiên hạ phải chỉ trỏ: "úi giờ ơi, trai lớn đã già đến thế kia kia". Bên cạnh đó thì cô Tuyết sung sướng được mặc bộ y phục ngây thơ - cái áo voan mỏng với cái tráp trầu cau và thuốc lá mời khách với vẻ buồn lãng mạn rất đúng mốt. Vũ Trọng Phụng miêu tả rất đặc sắc khi sử dụng cụm từ "vẻ buồn lãng mạn" dành cho cô Tuyết. Người đọc cũng sẽ dễ bật cười bởi chân dung trào phúng của ông Phán mọc sừng, ông là kẻ vớ bở nhờ cái chết của cụ tổ. Có vẻ như nhờ thế mà ông bộc lộ nỗi đau xót của mình một cách ồn ào hơn ai hết, ông oặt người khi khóc mãi không thôi: Hút. Hút! Nhưng trào phúng thay khi ông Phán dúi vào tay Xuân tờ bạc năm đồng. Màn kịch của ông Phán bị lật trần.

Ngoài ra Vũ Trọng Phụng cũng nhắc đến những nhân vật khác cũng góp phần xây dựng nghệ thuật trào phúng như: tiệm may Âu hóa và ông Typn có dịp để có thể lăng xê những mốt trang phục mà có thể ban cho những ai có tang thương đau đớn vì kẻ chết cũng được chút ít hạnh phúc ở đời. Hay cậu Tú Tân thì mừng quá và đang điên người lên vì đã sẵn sàng mấy cái máy ảnh mãi mà không được dùng đến, giờ đã có dịp trở tài chụp ảnh, Xuân Tóc Đỏ càng vênh váo vì nhờ hấn mà cụ Tổ mới lăn đùng ra chết. Hạnh phúc lan tràn cả ra ngoài gia đình người chết, hai viên cảnh sát Min Đơ và Min Toa đang thất nghiệp bỗng được thuê giữ trật tự cũng vui mừng. Bạn bè cụ cố Hồng có điều kiện khoe khoang sự oai vệ của mình. Qua đó phần nào cho thấy một xã hội phức tạp, loạn lạc, mọi sự, mọi vật đều cứ thế nhủ nhương.

Vũ Trọng Phụng thể hiện ngôn ngữ nghệ thuật trào phúng qua cách mà ông miêu tả một số kiểu râu ria của các cụ như sau: "Có cụ râu lún phún rậm rậm, có vị râu hung hung, lại có vị râu loãn xoắn... Các cụ ấy đã thực sự cảm động vì làn da trắng nơi ngực và cánh tay cô Tuyết. Đến đưa ma cụ tổ phần đông là trai thanh gái lịch đất Hà thành ngàn năm văn hiến, đến với đám cốt để chim nhau, hò hẹn nhau... nói với nhau đủ chuyện hàng ngày, cho nên đám ma đông là thế, ồn ào náo nhiệt là vậy". Ngoài ra, chúng ta rất dễ nhận thấy một trong những đặc điểm đặc sắc trong ngòi bút của Vũ Trọng Phụng là thể hiện hiệu ứng đám đông qua cách tác giả quay toàn cảnh đám tang với điệp khúc đám cứ đi. Tác giả cũng quay cận cảnh để vạch trần bản chất nhố nhăng, giả tạo của đám tang này.

Giọng điệu văn chương của Vũ Trọng Phụng cũng thể hiện nghệ thuật trào phúng, người đọc dễ dàng nhận thấy giọng văn có khi dừng dưng, có khi giễu cợt, mỉa mai, thậm chí luôn luôn có sự khập khiễng giữa sự vật được nói tới với giọng điệu câu văn: Ông già hơn tám mươi tuổi phải chết một cách bình tĩnh Bày con cháu chí hiếu chỉ nóng ruột đem chôn cho chóng cái xác chết cụ tổ; điệp khúc đám cứ đi, tiếng khóc cũng nhạt lại đầy sự châm biếm "Hút!.. Hút... Hút!". Tất cả những thành công đó chỉ có được ở cây bút trào phúng bậc thầy của Vũ Trọng Phụng một xã hội nhố nhăng thị thành hiện lên chân thực sinh động. Nhà văn đã bóc trần bản chất xấu xa, thói lừa bịp rởm đời chạy theo lối sống thị thành của hàng loạt người. Ngòi bút châm biếm của ông có sức mạnh ghê gớm bắt nguồn từ chính sự phẫn uất của ông trước xã hội thực dân phong kiến - xã hội mà ông gọi là chó đừ.

Vũ Trọng Phụng là nhà văn nổi bật với nghệ thuật trào phúng, ông được xem là cây bút trào phúng trong văn học Việt Nam. Nghệ thuật trào phúng của ông thể hiện qua ngôn ngữ,

nhân vật, tình huống, giọng điệu,... Tác phẩm "Hạnh phúc của một tang gia" tái hiện thành công xã hội thượng lưu hết sức lố lăng, đồi bại, giả tạo. Đám tang của cụ cố tổ là minh chứng rõ nhất cho xã hội đó.

2. Nét độc đáo của nghệ thuật trào phúng trong đoạn trích "Hạnh phúc của một tang gia" (trích Số đỏ) của Vũ Trọng Phụng

"Số đỏ" là tác phẩm làm nên tên tuổi của Vũ Trọng Phụng, tác phẩm này được xếp vào loại là một trong những tác phẩm xuất sắc nhất của thể loại tiểu thuyết trào phúng. Số đỏ như chính là hiện thân của nghệ thuật trào phúng trong văn xuôi Việt Nam. Với Số đỏ, người đọc được cười từ đầu đến cuối, cười một cách hả hê, thoải mái. Nhưng cũng với Số đỏ người đọc phải phẫn uất mà kêu lên: Trời, cái xã hội gì, cái lũ người gì mà giả dối, bịp bợm đến thế, bắt nhân bực ác đến thế.

Rất nhiều người nhận định rằng "Số đỏ" là tác phẩm gắn liền với Vũ Trọng Phụng, bởi nó phản ánh đúng sở trường của ông. Trong tác phẩm này, sở trường ấy được sử dụng một cách cực kỳ lợi hại trong một chương, chương XV, có nhan đề là Hạnh phúc của một tang gia thể hiện rõ mâu thuẫn bởi tang gia sao có thể hạnh phúc được. Nói chính xác Vũ Trọng Phụng không phải là người tạo ra mâu thuẫn. Mà bản chất mâu thuẫn nó vốn tự có trong bản chất xã hội và nhà văn Vũ Trọng Phụng, với cái nhìn sắc như dao của mình, với cái tài của một nhà trào phúng bẩm sinh, đã nhận ra nó, chỉ nó ra, nâng nó lên cho cả bàn dân thiên hạ nhìn thấy, để cười, để căm ghét và khinh bỉ nó. Cách đặt nhan đề chương sách của Vũ Trọng Phụng đã lạ lùng, đầy mâu thuẫn: Hạnh phúc của một tang gia. Tang gia mà cũng hạnh phúc à? Tang gia mà cũng có thể hạnh phúc được ư? Cái chết, cái chết của người thân gia đình có thể đem lại cho người ta hạnh phúc được sao? Nếu chỉ đọc nhan đề, người ta có thể nghĩ là nhà văn đã bịa ra, bịa ra một cách ác ý sự kết hợp của hai khái niệm hoàn toàn đối lập ấy. Nhưng không, đó không phải là ác ý của nhà văn, đó là sự thật của đời sống, sự thật của một xã hội mà nhà văn muốn mổ xẻ ra để mọi người nhìn thấy nó tận mặt. Mọi sự bắt đầu từ cái chết của một ông già. Ông già ấy là cha, là ông của một gia đình đông đảo và "đáng kính" của một xã hội "thượng lưu". Cả gia đình ấy đã nhao lên, "nhao lên mỗi người một cách". Nhưng nhao lên vì đau khổ, vì đau đớn, vì lo lắng trước cái chết của người thân chẳng? Không phải, chúng đã nhao lên vì hạnh phúc! "Cái chết kia đã làm cho nhiều người sung sướng lắm".

Chi tiết ông Phán mọc sừng trong tác phẩm khiến người đọc phải cười vỡ òa. Ông cảm thấy cái sự việc mọc sừng của mình đột nhiên tăng giá lên thêm vài nghìn đồng sau khi cụ cố tổ chết: "mơ màng đến cái lúc mặc đồ xô gai, lụ khụ chống gậy, vừa ho khạc vừa khóc mếu" để được người ta ngợi khen "một cái đám ma như thế, một cái gậy như thế...". Còn ông Văn Minh, cháu đích tôn, nhà cải cách xã hội? Ông ta sung sướng tột đỉnh, bởi vì, với cái chết của ông nội, ông ta thấy rằng cái tờ di chúc đã được thực hiện, nghĩa là cái ao ước cho ông nội mình chết đi, để chia của, đã trở thành sự thật. Bà Văn Minh sung sướng theo đúng cách của một phụ nữ tân thời, bà ta nhận ra từ cái chết của ông nội chồng một dịp may hiếm có để có thể mặc "tang phục tân thời", đồ xô gai tân thời, "dernieres créations" của tiệm may Âu Hóa! Tâm địa cái lũ người kia tưởng đến thế đã là tởm. Nhưng chưa hết. Đến đây, Vũ Trọng Phụng còn đẩy mâu thuẫn lên một tầng nữa. Bởi bọn con cháu bất hiếu bất mục nhất trần đời đó còn muốn tỏ ra mình là những kẻ có hiếu có thảo cũng nhất trần đời nữa kia. Thế là dưới ngòi bút của nhà văn trào phúng, sự bịp bợm cao nhất, đáng phi nhố nhất cũng bộc lộ ra. Những kẻ mong cho ông già mau chết đã tổ chức một đám ma thật to để bày tỏ lòng hiếu thảo, nghĩa tiếc thương đối với người đã chết! Chính vì thế, ngòi

bút của Vũ Trọng Phụng đã tập trung sức mạnh, như có thần, trong phần thứ hai của chương sách, nghĩa là phần tả cảnh đám ma.

Cô Tuyết được Vũ Trọng Phụng giới thiệu là một cô gái hư hỏng nhưng chỉ hư hỏng một nửa, còn một nửa thì không, đây là chi tiết rất đáng cười. Cô Tuyết chính là người thiếu nữ tiêu biểu cho xã hội tân thời ngày ấy. Vũ Trọng Phụng đặc tả nhân vật cô Tuyết như sau: "Tuyết mặc bộ tang phục ngây thơ, nửa kín nửa hở, với nét mặt có vẻ buồn lẳng mạn, vì nhớ nhân tình chứ không phải vì thương người chết, đã gây một hiệu quả lạ lùng, các vị tai to mặt lớn đi đưa đám chỉ nhìn vào vẻ khiêu gợi của Tuyết để mà cảm động, cứ như thực sự cảm động trước nỗi buồn tang tóc vậy". Đám ma thật to, to đến nước "có thể làm cho người chết nằm trong quan tài cũng phải mỉm cười sung sướng". Người ta đã lợi dụng đám ma đến mức cao nhất để khoe giàu khoe sang và khoe lòng hiếu thảo giả vờ của mình! Nếu như mong muốn của tất cả đám con cháu của người chết kia là, trong đám ma này, đưa sự giả dối, bịp bợm đồng thời cũng là sự tàn nhẫn, bất nhân, đố kỵ của mình lên đến mức hoàn toàn, thì quả thật chúng đã đạt được một cách trọn vẹn, xuất sắc. Nhưng chưa hết đâu, dưới mắt Vũ Trọng Phụng, cái lũ người giả dối không chỉ bao gồm một nhóm nhỏ ấy đâu. Chúng đông đảo lắm. Chúng là toàn xã hội. Bắt đầu là đại diện bộ máy cảnh sát, nghĩa là đại diện của Nhà nước: Thầy Min Đơ và thầy Min Toa. Tác giả đã nói đến về mừng rỡ hí hửng của hai thầy khi được nhà chủ đám ma thuê làm người giữ trật tự. Lí do của sự mừng rỡ duy nhất chỉ là vì họ đang không có việc gì để làm, và đang "buồn rầu như nhà buôn sắp vỡ nợ". Thứ đến là các vị tai to mặt lớn, lớp "tinh hoa" của giới thượng lưu xã hội, mặt mũi long trọng, ngực đeo đầy đủ thứ "bội tinh". Trong đám ma này, sự cảm động của họ không phải vì tưởng nhớ đến người đã khuất, cũng không vì tiếng kèn đưa ma nào ruột bi ai, mà chỉ vì được ngắm không mất tiền làn da trắng thập thò trong làn áo mỏng của cô Tuyết.

Xuân Tóc Đỏ và sự cụ Tăng Phú là hai nhân vật được xem là đặc sắc nhất, bởi vì với sáu chiếc xe kéo cùng những vòng hoa đồ sộ, hai kẻ này đã làm cho đám ma thêm long trọng, to tát tạo tiếng cười cho người đọc. Đến bà cụ cố Hồng, có lẽ người lương thiện nhất trong cái gia đình vừa hư hỏng vừa đại bịp ấy, cũng cảm động đến hốt hải lên. Những người đi đưa đám thật đông đảo. Bằng điệp khúc "đám cứ đi..." được nhắc lại đến mấy lần, tác giả như muốn nói đám ma thật là to, thật là đông, thiên hạ tha hồ mà chiêm ngưỡng để thấy rõ sự to tát của nó. Nhưng cứ tìm thử xem trong đám người đông đảo ấy có ai là người đang thực sự "đi đưa đám", nghĩa là thực sự có chút tiếc thương đối với người chết mà họ đang đưa tiễn? Không có ai cả. Tất cả mọi người đàn ông cũng như đàn bà, già cũng như trẻ, tuy đang giữ một vẻ nghiêm chỉnh, nhưng đều đang nói một điều gì đó, làm một điều gì đó, nghĩ một điều gì đó không dính dáng đến người chết và đám ma cả. Trai thanh gái lịch thì chim nhau, bình phẩm, chê bai nhau, ghen tuông nhau, hẹn hò nhau nhưng tất cả đều "bằng vẻ mặt buồn rầu của những người đi đưa ma". Thật là nhẫn tâm, thật là vô liêm sỉ. Ta sẽ nghĩ thế. Nhưng với Vũ Trọng Phụng, có nghe được những lời mà bọn họ nói với nhau mới thấy sự vô liêm sỉ ấy còn trơ tráo đến mức nào. Và nhà văn đã đưa ra một số lời ấy. "Đám cứ đi..." nghĩa là sự vô liêm sỉ ấy không hề khép lại, nó còn kéo dài.

Gần cuối đoạn trích "Hạnh phúc của một tang gia" Vũ Trọng Phụng tiếp tục cho người đọc thêm những chi tiết đặc sắc khác của nghệ thuật trào phúng, chính vì vậy đã đẩy cảnh đưa đám tang lên đến đỉnh điểm. Thứ nhất đó chính là cảnh cậu Tú Tân bắt bẻ từng người một làm những động tác, giữ những tư thế đau buồn để cho cậu ta chụp ảnh. Chi tiết thứ hai là ông phán mọc sừng, cái kẻ giả dối và vô liêm sỉ nhất trong gia đình này, đã khóc đến tưởng chừng ngắt đi. Tuy vậy, giữa lúc oằn người khóc lóc, chính ông ta đã giúi vào tay Xuân Tóc Đỏ món tiền năm đồng vì đã có công gọi ông ta là "người chồng mọc sừng", chính là cái

công gián tiếp khiến cho ông già đã chết. Thật là những kịch sĩ thượng hạng của những tấn trò đời. Hai chi tiết ấy đóng lại một cách trọn vẹn và sắc sảo chương sách nói về sự giả dối của người đời.

Nhiều người nhận định rằng những điều Vũ Trọng Phụng viết trong sách liệu có thật hay không hay chỉ toàn là hư cấu mà thôi. Nhưng sự thật đằng sau đó khiến người đọc phải xót xa, thông qua nghệ thuật trào phúng Vũ Trọng Phụng muốn cho người đọc thấy được một xã hội nhố nhăng, toàn dối trá thời xưa.

3. Nghệ thuật trào phúng qua nhân vật Xuân Tóc Đỏ trong đoạn trích “Hạnh phúc của một tác gia” (trích Số đỏ) của Vũ Trọng Phụng

Trong các nhân vật trong đoạn trích "Hạnh phúc của một tang gia" nhân vật trung tâm chính là nhân vật Xuân Tóc Đỏ, nhân vật này được Vũ Trọng Phụng khắc họa thành công và đặc sắc làm nên: "tấn kịch thực sự của con người giữa những sự giả dối buồn cười". Xuân Tóc Đỏ hiện lên như một con người kì dị nhưng lại là nhân vật tập hợp được những nét tính cách điển hình của nhiều loại người trong xã hội thực dân nửa phong kiến đương thời. Xuân Tóc Đỏ được nhà văn khắc họa vốn là kẻ lưu manh, tinh quái với một lí lịch tối như mực, Xuân mồ côi cha mẹ lại có bản chất vô đạo đức với những trò bịp bợm khiến cho bác họ cũng phải đuổi ra khỏi nhà, sống lưu lạc ở đầu đường xó chợ, Xuân dần trở thành một kẻ lưu manh gian trá bịp bợm: Thăng Xuân lấy đầu hè, xó cửa làm nhà; lấy sáu các phố, cá hồ Hoàn Kiếm làm vui. Ánh nắng mặt trời làm cho tóc nó đỏ như tóc Tây. Cảnh ngộ đó tạo nên nó một đứa hoàn toàn vô giáo dục, nhưng tính nó quái lắm, thạo đời lắm". Vũ Trọng Phụng còn nhấn mạnh thêm: "Xuân sống lang thang và kiếm sống bằng nhiều nghề rẻ tiền; "Nó đã bán phá xa, bán nhật trình, bán cao đơn hoàn tán trên xe lửa, chạy rạp hát, và với ba nghề tiểu xảo khác nữa", chính môi trường bụi đời đã khiến cho hắn càng trở lên ma mãnh, lưu manh hơn". Lịch sử cuộc đời của Xuân Tóc Đỏ được Vũ Trọng Phụng khắc họa vốn là kẻ không ra gì nhưng Xuân Tóc Đỏ lại có một vận may vô cùng tốt, nhận được sự giúp đỡ của bà Phó Đoan, vợ chồng Văn Minh mà Xuân Tóc Đỏ có thể thuận lợi bước vào cuộc sống của những người thượng lưu. Có thể nói con đường tiến thân của Xuân toàn những cơ may, có những vận may bất ngờ mà ngay bản thân Xuân cũng không ngờ tới.

Xuân Tóc Đỏ gặp hết vận may này đến vận may khác, chỉ nhờ biết được một chút về y học mà Xuân Tóc Đỏ đã thành công trong việc chữa khỏi bệnh cho cụ cố Tổ. Sau đó, Xuân Tóc Đỏ liên tục gặp vận may, cuối cùng hắn có một chỗ dựa vững chắc cho chính mình đó là gia đình Văn Minh. Ngoài ra, đường tình duyên của Xuân Tóc Đỏ cũng hết sức thuận lợi, vì hắn đã mê phục được cô Tuyết. Vận may của Xuân Tóc Đỏ cũng được tác giả Vũ Trọng Phụng kết luận trào phúng như sau: "sự ngu độn của nó được người ta cho là nhữn nhận, là sự khiêm tốn, nên nó càng được yêu mến hơn".

Với bản tính lấu cá, ngu dốt nhưng lại nhanh nhẹn, vì thế Xuân Tóc Đỏ liên tục gặp hết vận may này đến vận may khác. Đầu tiên Xuân Tóc Đỏ chỉ là một tên nhật bóng ở sân quần vợt, một tên bán thuốc lậu mà trở thành sinh viên của trường thuốc danh giá, thành quan Đốc tờ xuân và trở thành niềm hi vọng của quần vợt Bắc Kỳ. Tất cả những gì Xuân Tóc Đỏ có được là đều nhờ vào vận may, ngoài ra còn có yếu tố khôn ranh, rành sự đời của Xuân Tóc Đỏ mà hắn có thể đối phó một cách tốt nhất với mọi tình huống. Hắn ta có thể ưỡn ngực tự tin tỏ ra mình là người thuộc giới thượng lưu nhưng cũng có khi hắn thừa nhận thân phận hèn mọn của mình. Trong cái xã hội xô bồ, đen tối Xuân Tóc Đỏ đã tự sắm cho mình nhiều vai, tinh táo đánh giá trong mọi trường hợp để có cách ứng xử khéo léo nhất,

dù đã bước chân vào giới thượng lưu nhưng hắn vẫn đủ tỉnh táo để nhớ ra xuất thân, vị trí thực sự của mình : “Nhưng đôi khi, giữa lúc đang múa may khóc cười trên sân khấu, hắn bỗng nhớ đến thân phận hèn mọn của mình và gần như sững đi trong chốc lát, trong cái giây phút quan trọng đó, hắn hiện nguyên hình là một thằng Xuân hạ lưu, vô học”.

Đối với nền văn học hiện thực trong những năm 1930 - 1945 một trong những nhân vật được xem là độc đáo, nổi bật nhất của nền văn học hiện thực Việt Nam chính là nhân vật Xuân Tóc Đỏ. Trong đoạn trích "Hạnh phúc của một tang gia" Vũ Trọng Phụng vô cùng thành công khi xây dựng nhân vật mang nghệ thuật trào phúng - Xuân Tóc Đỏ. Qua nhân vật này, Vũ Trọng Phụng đã phê phán, tố cáo cái xã hội phong kiến đương thời lố lằng bởi tính cách của Xuân Tóc Đỏ được tổng hợp từ nhiều kiểu người, loại người trong xã hội thực dân nửa phong kiến ấy.